

In contact met vroegmiddeleeuwse doden

Dingen lijken soms heel simpel, terwijl ze dat, wanneer je er keer goed naar kijkt, helemaal niet zijn. Tot die conclusie kwam de archeologe Martine van Haperen toen ze zich tijdens haar studie ging verdiepen in vroegmiddeleeuwse graven. Die bleken in veel gevallen opengebroken en ontdaan te zijn van een deel van de inhoud. 'Graf-roof', zo las zij vervolgens in alle handboeken. Want in de Vroege Middeleeuwen was het gebruikelijk dat er aan de dode 'kostbare' objecten; zwaarden, sieraden en fraai aardewerk werd meegegeven. En omdat de graven meestal duidelijk gemarkeerd werden vormden ze een makkelijke prooi voor grafrovers. Logisch toch?

En toch klopte er iets niet. Want waarom zouden grafrovers soms de moeite genomen hebben om zaken terug te zetten? En wat bezielde hen om in sommige gevallen de aangetroffen skeletten te manipuleren? Waarom werden graven van mannen aanzienlijk vaker opengebroken dan die van vrouwen, terwijl juist daar meer van waarde te halen was in de vorm van sieraden en gouden voorwerpen? En waarom werden graven waarin geen specifieke sekse-gerelateerde objecten lagen, bijna altijd met rust gelaten? En - ook niet onbelangrijk - waarom werden de graven zo snel nadat ze in gebruik waren genomen al weer opengebroken?

Voor de hand liggend

In haar proefschrift dat zij op 16 mei j.l. met succes verdedigde, laat Martine van Haperen zien dat heel nauwkeurige bestudering van het materiaal een antwoord kan geven op die vragen. En dat grafroof wellicht een veel te voor de hand liggende conclusie is voor het hoge percentage opengebroken graven dat de archeologen aantreffen.

Voor haar onderzoek onderzocht van Haperen ruim 1300 graven uit elf middeleeuwse grafvelden verspreid over Nederland en België. Het bleek dat ruim 40% van alle graven was opengebroken. Die verstoring vond, zo schrijft zij in zeker de helft van de gevallen, al plaats binnen een generatie na de begrafenis. Om relevante uitspraken te kunnen doen over wat de verstoorders van de

graven meenamen en wat juist niet, heeft van Haperen de heropende graven tot in detail vergeleken met nog intact aangetroffen exemplaren. Ook kon zij aan de hand van wat soms was achtergebleven, vooral restanten van gebroken en beschadigde stukken, de oorspronkelijke inhoud van de verstoorde graven reconstrueren.

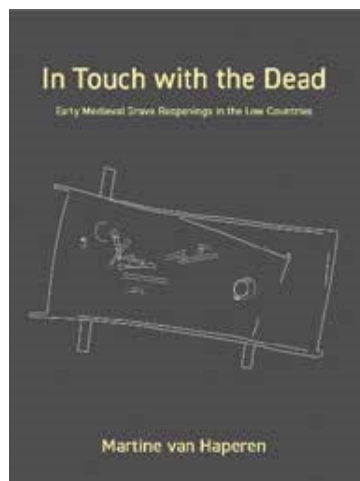
Voorouderverering

Van Haperens belangrijkste conclusie is dat de graven in veel gevallen niet werden opengebroken door grafrovers, maar dat ze doelbewust werden heropend om bepaalde objecten te verwijderen. Van Haperen: 'Degenen die de graven openen, namen lang niet alles mee. Ze verwijderden vooral spullen met belangrijke symbolische waarde. Uit mannen-graven waren dat zwaarden en schilden en uit vrouwengraven sieraden. Deze voorwerpen golden mogelijk als de dragers van mythische en voorouderlijke krachten.'

Een band met de voorouders verklaart ook waarom in sommige gevallen er botten uit de graven werden meegenomen en in andere gevallen de skeletten na de heropening van het graf opnieuw werden gerangschikt. Opnieuw van Haperen: 'Je kunt daarbij denken aan bepaalde vormen van voorouderverering, waarbij delen van het lichaam, al dan niet in combinatie met objecten uit het graf, als een soort relikwieën werden gebruikt.'

Van Haperen twijfelt er dan ook niet aan dat het heropenen van graven een belangrijke rol speelde in de manier waarop men met de doden omging. 'Willen we daar meer van

begrijpen, dan zullen we in de toekomst veel nauwkeuriger naar opengebroken graven moeten kijken. En niet, zoals nu nog maar al te vaak gebeurt, ze vanwege de verstoring als wetenschappelijk oninteressant terzijde schuiven. De verstoring, de manier waarop men de graven opnieuw heeft geopend, de objecten die men meenam, dat alles moet veel nauwkeuriger in kaart gebracht worden bij toekomstige opgravingen.'

Martine van Haperen, 'In Touch with the dead. Early Medieval Grave Reopenings in the Low Countries', proefschrift Universiteit van Leiden, 2017.